

VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2023

Kriterium

KONTAKTPERSON:

Maja Pelling, nationell samordnare

maja.pelling@gu.se

+46 (0)31 786 1165

Innehållsförteckning

Förord	3
Inledning: en unik plattform	3
Medlemmar	4
Styrning av Kriterium	4
Styrgrupp	4
Redaktionsråd	5
Publiceringar	5
Nedladdningsstatistik	6
Kommunikation	6
Finansiering av Kriterium inför 2024–2026	7
Förteckning över bilagor	10

Förord

Kriterium är idag ett nationellt konsortium med 12 svenska lärosäten och Kungliga biblioteket som medlemmar. Förutom medlemsavgifter från de medverkande lärosätena och KB har Kriterium finansiering från Vetenskapsrådet och Riksbankens jubileumsfond.

Kriterium har hittills publicerat 55 titlar och 17 manus är för närvarande under granskning eller publicering. Sammanlagt har över 370 författare, redaktörer och kapitelskribenter publicerat sig genom Kriterium.

Den här rapporten sammanfattar Kriteriums verksamhet fram till slutet av 2023.

Vi är stolta över det som vi uppnått hittills, och övertygade om att Kriterium kan spela en ännu större roll i framtiden.

För Kriterium

Åke Ingerman
Ordförande i Kriteriums styrgrupp
Dekan vid Utbildningsvetenskapliga fakulteten
Göteborgs universitet

Ulf Zander
Huvudredaktör Kriterium
Professor i historia
Lunds universitet

Maja Pelling
Nationell samordnare Kriterium
Universitetsbibliotekarie
Göteborgs universitetsbibliotek

Inledning: en unik plattform

Kriterium vill värna den vetenskapliga boken och ser det som ett nationellt ansvar att bygga upp ett välfungerande kvalitetssystem som är förlagsoberoende, öppet för alla forskare och som dessutom främjar öppen tillgång, Open Access. I samarbete med lärosäten, bibliotek, forskningsfinansiärer och förlag har Kriterium skapat en nationell infrastruktur för sakkunniggranskning, spridning och OA-publicering av vetenskapliga monografier och antologier som ges ut i Sverige (men inte bara på svenska).

Kriterium är ett samarbete mellan lärosäten och förlag. I styrgruppen ingår förutom representanter för de tolv lärosäten som är medlemmar (se nedan) även representanter för Kungliga biblioteket, Riksbankens jubileumsfond och Vetenskapsrådet. Dessutom ingår två förlagsrepresentanter, för närvarande från Makadam och Nordic Academic Press. Genom lärosätena medverkar också universitetens Acta- och skriftserier.

Målet är att fortsätta utvidga samarbetet till fler lärosäten och förlag. Kungliga Vitterhetsakademien och Östersjöstiftelsen har visat intresse för framtida samarbete.

Medlemmar

Kriterium har idag 12 lärosätesmedlemmar och Kungliga biblioteket. Medverkande lärosäten är Göteborgs universitet, Karlstads universitet, Linnéuniversitetet, Linköpings universitet, Lunds universitet, Malmö universitet, Mälardalens högskola, Stockholms universitet, Södertörns högskola, Umeå universitet, Uppsala universitet och Örebro universitet.

Högskolan i Dalarna har av ekonomiska skäl sagt upp sitt medlemskap under 2023.

Styrning av Kriterium

Styrning och förvaltning av Kriterium regleras i Kriteriums stadgar (se bilaga 2).

Kärnan i den operativa verksamheten finns vid Göteborgs universitetsbibliotek (GUB) som fungerar som värdorganisation. Detta innebär att GUB har huvudansvar för drift och förvaltning samt tillhandahållande av den digitala plattformen kriterium.se.

Styrgrupp

Ordförande i Kriteriums styrgrupp har under 2023 varit professor Åke Ingerman, professor i ämnesdidaktik och dekan vid Utbildningsvetenskapliga fakulteten på Göteborgs universitet. Huvudredaktör och ordförande för redaktionsrådet är Ulf Zander, professor i historia vid Lunds universitet. Kriteriums nationella samordnare är Maja Pelling, universitetsbibliotekarie vid GUB.

Övriga ledamöter i styrgruppen

Nils Edling, professor i historia, Stockholms universitet

Pär Sundström, professor i filosofi, Umeå universitet

Patrik Lundell, professor i historia, Örebro universitet

Patrik Hall, professor i statsvetenskap, Malmö universitet

Charlotte Hillergård, enhetschef, Enheten för vetenskapens kommunikation, Södertörns högskolebibliotek

Sharon Rider, professor i filosofi, Uppsala universitet

Magnus Åberg, bibliotekarie och lektor, Institutionen för sociala och psykologiska studier, Karlstad universitet

Jenny Björkman, Samverkansdirektör, Riksbankens jubileumsfond

Lisbeth Söderqvist, Docent; analytiker, Enheten för forskningspolitisk rådgivning, Vetenskapsrådet

Katarina Wiberg, Handläggare för öppen tillgång, Kungliga biblioteket

Annika Olsson, chefsförläggare och ägare, Nordic Academic Press

Tove Marling Kallrén, förläggare och ägare, Makadam

Kontaktpersoner för respektive lärosäte

Maja Pelling, (nationell samordnare), universitetsbibliotekarie, Göteborgs universitet

Isak Hammar, forskare, Historiska institutionen, koordinatör för skriftserier vid HT, Lunds universitet

Olle Sundström, universitetslektor Institutionen för idé- och samhällsstudier, Umeå universitet

Börje Dahrén, bibliotekarie, Universitetsbiblioteket, Uppsala universitet

Ann Emilsson, bibliotekarie, Universitetsbiblioteket, Örebro universitet

Annika Jonsson, lektor, institutionen för sociala och psykologiska studier/ Sociologi. Karlstad universitet

Felicia Markus, fakultetskanslichef vid Humanistiska fakultetskansliet, Stockholms universitet

Jonathan Robson, Publications Department-/Publications Committee secretary, Södertörns högskola

Mats Blomberg, bibliotekarie, Medier och vetenskaplig publicering, Malmö universitet
Helena Wickenberg Juhlin, sektionschef, Universitetsbiblioteket, Linné-universitetet
Magnus Velander, enhetschef, Biblioteket, Mälardalens universitet

Redaktionsråd

Styrgruppen utser ett redaktionsråd som ansvarar för redaktionella beslut angående granskningsprocessen och utgivning av granskade manus. Ordförande i redaktionsrådet är huvudredaktör för Kriterium.

Under 2023 hölls sammanlagt 9 redaktionsrådsmöten.

Kristina Boréus har lämnat redaktionsrådet och gått vidare till andra uppdrag. Kriterium har tillsatt ytterligare tre ledamöter i redaktionsrådet.

Ledamöter i redaktionsrådet

Ulf Zander, (ordförande), professor i historia, Lunds universitet
Maja Pelling, (nationell samordnare), universitetsbibliotekarie, Göteborgs universitet
Eva Haettner Aurelius, professor i litteraturvetenskap, Lunds universitet
Sverre Wide, docent i sociologi, Örebro universitet
Patrik Hall, professor i statsvetenskap, Malmö universitet
Inga Brandell, senior-professor i statsvetenskap, Södertörns högskola
Tomas Lindgren, professor i religionspsykologi, Umeå universitet

Publiceringar

Kriterium är öppet för ansökningar om granskning av vetenskapliga böcker från forskare från alla svenska lärosäten och de förlag som dessa samarbetar med. Hittills har forskningsområdena spänt över ett brett fält inom framför allt samhällsvetenskap och humaniora, men även studier inom tex. kulturvård och pedagogik ingår. Kriterium fyller en väsentlig lucka i svensk vetenskaplig publiceringsinfrastruktur, där de forskningsområden som av tradition särskilt anlitat monografi- och antologiformen har drabbats av att dessa publiceringsformer efter hand har missgynnats alltmer ifråga om resursfördelning och meriteringsstatus.

Kvaliteten hos de manus som genomgått kvalitetsgranskning inom Kriterium garanteras av en peer reviewprocess som leds av en vetenskapligt ansvarig (VA) och övervakas av redaktionsrådet. Granskningen följer Vetenskapsrådets jävsregler. Kriterium följer Open Access Scholarly Publishers Associations (OASPA) kvalitetskrav och är en erkänd vetenskaplig publiceringskanal som ger poäng genom den så kallade norska listan.

Cirka 25 % av ansökningarna avslås av kvalitetsskäl eller avbryts av andra orsaker. Ansökningar, granskningar, VA-rapporter och protokoll arkiveras och kan tillgängliggöras när så önskas.

Sedan starten i maj 2016 till slutet av 2023 har över 340 redaktörer, författare och kapitelkribenter medverkat i Kriteriums publikationer. 77 forskare har anlitats som vetenskapligt ansvariga. Tre personer har varit vetenskapligt ansvarig för mer än en publikation. Kriterium har anlitat 156 oberoende granskare genom åren, från hela Sverige och många andra delar av världen.

Kriterium har fram till och med 2023 publicerat 52 titlar och 15 -20 manus har varit under granskning och eller klara för publicering. Verksamheten växer år från år.

Se bilaga 1 för detaljerad information om författare och vetenskapligt ansvariga samt dessas tillhörighet (lärosäte/organisation).

Tillgänglighet

Böckerna finns tillgängliga via hemsidan (kriterium.se) för nedladdning eller läsning online för de publikationer som finns i e-pubformat. Det finns också länkar till försäljning av böckerna hos respektive förlag och/eller återförsäljare. Titlarna finns också i OAPEN (Open Access Publishing in European Networks) och DOAB (Directory of Open Access Books), vilka endast inkluderar sakkunniggranskade vetenskapliga verk.

Kriteriums e-böcker görs även tillgängliga via JSTOR (www.jstor.org). JSTOR samarbetar med bibliotek, förlag och forskare i hela världen och spänner över många discipliner, främst inom humaniora och samhällsvetenskap. JSTOR innehåller idag ca 100 000 e-böcker.

Ämnesområden

Publikationer som publicerats genom Kriterium omfattar många olika ämnesområden mestadels inom humaniora och samhällsvetenskap – lingvistik, litteraturvetenskap, historia, etnologi, konst, film, medievetenskap, didaktik, medicinsk humaniora, genusvetenskap, men även kulturvård. Svenska och engelska dominerar som publiceringsspråk, men det finns även kritiska utgåvor på exempelvis ryska och medeltida grekiska.

Nedladdningsstatistik

Sedan starten i maj 2016 till slutet av 2023 har det skett 200 000 PDF- och nedladdningar läsningar av e-pub online (sammanlagt via OAPEN, DOAB och Kriterium hemsida) från JSTOR (30 000) har vi fått statistik från och med 2021. Webbstatistiken för samma period visar 170 000 sidvisningar med boksidorna i topp samt sidorna för hur man publicerar via Kriterium.

Kriteriums titlar har hittills publicerats av Nordic Academic Press, Makadam, Ordfront, Stockholmia förlag, Bokförlaget Atlas samt universitetsserierna Acta Universitatis Gothoburgensias, Södertörn University Press, Absalon, Språk- och litteraturcentrum, Lunds universitet. Involverade förlag och universitetsserier är för närvarande Nordicom, Linnaeus University Press, Karlstad University Press, Gävle University Press samt Kungl. Skytteanska Samfundets skriftserie: Kungl. Skytteanska Samfundets Handlingar - Acta Regiae Societatis Skytteanae vid Umeå universitet.

Många förlag saknar själva möjlighet att bygga upp en fungerande infrastruktur för sakkunniggranskning och väljer därför samarbete med Kriterium. Ytterligare förlag/skriftserier som har visat intresse av att ge ut böcker i samarbete med Kriterium är Appell förlag, Daidalos, Celander förlag samt Juridiska institutionens skriftserie vid Göteborgs universitet.

Kommunikation

Kriterium har arbetat i enlighet med den kommunikationsplan som fastslogs av styrgruppen i början av 2019.

Kommunikationsplanen utgår ifrån att Kriterium idag är en nationell angelägenhet som svarar mot ett behov vad gäller vetenskaplig publicering inom framför allt humaniora och samhällsvetenskap. Kriterium ingår dessutom i en större diskussion om värdet av sakkunniggranskning, öppen tillgång till forskning och monografins roll inom humaniora och samhällsvetenskap.

Kommunikationsplanen identifierade ett behov av ytterligare insatser för att öka medvetenheten om Kriterium, inte minst på nya medlemslärosäten, för att legitimera verksamheten och rekvirera manus.

Särskilda kommunikationshändelser under 2023

Två nytkomna Kriterium-böcker presenterades på varsitt seminarium på Bokmässan i samarbete med utgivarna Karlstad University Press och Nordic Academic Press. Press. *Sveriges avrasifiering. Svenska uppfattningar om ras och rasism under efterkrigstiden* av Tobias Hübinette och Peter Wikström (red.) och *Från trälar till tjänstefolk. Legofolk i Sverige 1250–1600* av Martin Andersson.

I tidskriften Curie har en artikel publicerats om den vetenskapliga bokens utmaningar idag och hur Kriterium kan stödja bokens ställning genom vetenskaplig granskning och öppen tillgång.

Pressreleaser har skickats ut regelbundet till en växande adresslista med intresserade, samt till alla som någon gång har medverkat i Kriterium (författare, granskare, förlagsrepresentanter, med flera). Kriterium deltog som utställare under Nordiska Historikermötet 2022 som hölls i Göteborg.

Finansiering av Kriterium inför 2024–2026

Under 2023 pågick ett intensivt arbete för att säkra finansiering av Kriteriums verksamhet.

Under treårsperioden 2021-2023 var ambitionen att konsolidera och ytterligare bredda basen med lärosäten, samt att stabilisera strukturen på medlemsavgifter. Detta har gjorts och finansieringen har varit stabil med medlemsavgifter från tretton lärosäten och Kungliga biblioteket (KB), samt bidrag från Riksbankens Jubileumsfond (RJ) och Vetenskapsrådet (VR).

Lärosätenas medlemsavgifter under perioden har varit 50 000 kr, 75 000 kr eller 100 000 kr beroende på lärosätets storlek och ekonomiska möjligheter. KB har betalat 200 000 kr i medlemsavgift. RJ har bidragit med 250 000 kr per år och VR med 200 000 kr per år. Avgiften under perioden har varit 100 000 kr för Göteborgs, Uppsala och Lunds universitet, 75 000 för Stockholm och Malmö universitet och 50 000 kr för övriga lärosäten.

De rörliga publiceringskostnaderna inkluderar rörlig kostnad för plattform för manushantering, arvoden till sakkunniga och vetenskapligt ansvariga, avgift till Ubiquity Press, med mera. Utöver det tillkommer kostnader för redaktionsrådets granskningsarbete.

Kriterium har för åren 2021 till och med 2023 ansökt om att Vetenskapsrådet, Riksbankens jubileumsfond och Kungliga biblioteket tillsammans ska stå för Kriteriums rörliga kostnader kopplade till publikation och sakkunniggranskning.

Kriterium har under treårsperioden fasat ut den direkta kostnaden för författare (BPC) och det är nu kostnadsfritt för författare att i samarbete med sitt förlag vända sig till Kriterium för publikation. (BPC låg tidigare på 15 000 kr). Detta gjordes utan att avgifter eller bidrag justerades, vilket har gjort att kostnaderna varit något större än intäkterna under perioden. Skillnaden har finansierats från medel som ej förbrukats från tidigare år, men dessa reserver är nu förbrukade. Avsaknaden av publiceringsavgift för författaren innebär att Kriterium uppfyller s.k. diamantstandard inom open access. Det finns mycket få andra förlag med bokpublicering som ger samma goda förutsättningar för författare.

Avgiftsfriheten kan till exempel jämföras med vad andra förlag med öppen publicering debiterar per volym (BPC). Brill tar en kostnad på 8 500 euro, Elsevier 17 000 dollar (exklusive skatter) och Springer 14 500 euro. Nordicom publicerar via plattformen De Gruyter Sciendo (se www.degruyter.com) till en kostnad om 10 000 dollar per manus. De nationella s.k. transformativa avtal som ger författare möjlighet att publicera artiklar i ett stort antal tidskrifter utan direkt kostnad för författaren (APC), täcker inte bokpublicering.

Kostnaderna för Kriteriums publicering hanteras istället, som beskrivs ovan, genom att lärosäten och nationella aktörer direkt finansierar verksamheten och också gemensamt har kontroll över infrastrukturen och verksamheten.

Kriteriums ekonomi har 2023 varit god men sårbar, och det har identifierats behov av något större marginaler och fortsatt tydlig framförhållning. Ett arbete har därför pågått under hela året med att fastställa de ekonomiska förutsättningarna för ytterligare en treårsperiod, 2024-2026.

Vid mötet för Kriteriums styrgrupp i maj 2023 togs ett beslut om att räkna upp samtliga medlemsavgifter med ca 20 procent, från 50 000 kr till 60 000 kr, 75 000 kr till 90 000 kr och 100 000 kr till 120 000 kr för respektive lärosäte. Därutöver föreslogs att Stockholms universitet och Malmö universitet skulle uppmuntras att gå upp till den högsta nivån av medlemsavgift, varande universitet med stor verksamhet där Kriterium är relevant.

Verksamhetens intäkter var 1,5 miljoner per år under treårsperioden 2021-2023. Inför kommande treårsperiod räknar vi med att kostnaderna kommer att vara cirka 1,75 miljoner per år. Detta beror dels på kostnadsökningar för stödfunktionen som finns vid Göteborgs universitetsbibliotek (GUB), men framförallt på att vi vill höja arvudet till granskare från 5 000 kr till 7 000 kr samt avsätta medel till ytterligare marknadsföring för att öka kunskapen om Kriterium samt få fler att publicera sig via Kriterium.

Bidragen från RJ och VR avser i första hand rörliga kostnader, medan medlemsavgifterna huvudsakligen används för att finansiera de fasta kostnaderna.

Kriteriums styrgruppsmöte den 9 maj 2023 beslöt att fastställa Kriteriums intäktsbudget till 1,8 miljoner kronor per år 2024–2026.

.

Resterande del finansieras genom att bidragsansökan till Riksbankens Jubileumsfond och Vetenskapsrådet höjs med motsvarande nivå. Kriteriums har under året vänt sig till forskningsfinansiärerna Vetenskapsrådet och Riksbankens jubileumsfond för att be dem fortsätta att stå för Kriteriums rörliga kostnader kopplade till publikationer och sakkunniggranskning.

Inklusive kostnader för granskning blir den nya rörliga kostnaden per publikation cirka 81 000 kr (se budgetsammanställningen nedan) med den volym av ca 10 publikationer per år som Kriterium planerar ha. Kostnader för 10 publikationer årligen är alltså 810 000 kr. Här ingår publiceringskostnader 50 000 kr per manus samt ersättning till granskare, vetenskapligt ansvariga och redaktionsrådet (efter höjning av arvoden) 31 000 kr, totalt 81 000 kr per publicering.

Kriterium ansökte om en höjning av finansieringsbidraget från Vetenskapsrådet och Riksbankens jubileumsfond med 325 000 kr vardera. Ansökan har i skrivande stund beviljats av RJ. Behandling av ansökan till VR har försenats på grund av byte av GD.

Arbetet med att säkra Kriteriums finansiering har varit framgångsrikt och gör det möjligt att påbörja ytterligare tre års verksamhet enligt nedanstående plan.

Intäkter	Kommentar	År 2024	År 2025	År 2026
Avgifter medlemmar	60 000 kr till 200 000 kr per medlem	1 190 000	1 190 000	1 190 000
Bidrag från nationella aktörer	Bidrag till rörliga kostnader VR 325 000 och RJ: 325 000	650 000	650 000	650 000
Överskjutande medlemsavgifter från tidigare år		0	26 000	58 000
Summa intäkter		1 840 000	1 866 000	1 898 000
Kostnader	Kommentar	År 2024	År 2025	År 2026
Publiceringskostnader	Ingår publiceringskostnader 50 000 kr per manus samt ersättning till granskarare och redaktionsrådet 31 000 kr, totalt 81 000 kr per publicering, 10 per år	810 000	810 000	810 000
Personalkostnader**	Motsvarande totalt 1,1 HTE	702 000	730 000	757 000
Marknadsföring och övrigt	Informationsinsatser	61 000	55 000	55 000
Summakostnader		1 567 000	1 595 000	1 622 000
Indirekta kostnader	Beräknat som 17% av summan av kostnaderna	267 000	271 000	276 000
Summa kostnader inklusive indirekta kostnader		1 837 000	1 866 000	1 898 000
Utfall		0	0	0
**) Personalkostnader 2024–2026, ökning enl. RALS		Procent av heltid	Procent av heltid	Procent av heltid
Samordnare		40%	40%	40%
Ekonomi- och personaladministration		20%	20%	20%
Kriterium team		30%	30%	30%
Ordförande redaktionsråd		20%	20%	20%